

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer
adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

J. Bouma / Loosdrecht

Gods persoonlijke zorg

Ps. 119 : 50 „Dit is mijn troost in mijn ellende,
dat uw belofte mij levend maakt.”

Je kunt dit woord van de psalmdichter heel gemakkelijk algemeen houden. Je kunt zeggen: de ellende van het mens-zijn is, dat we door de zonde vervreemd zijn van God. Door de zonde leven we, zoals het oude doopformulier zegt, in een jammerdal, dat gekenmerkt wordt door moeite en strijd, door leed en verdriet. Dat is de ellende van het mens-zijn. En in die ellende is dit nu je troost, dat God je er weer uithaalt. Dat er verlossing en hoop is in het leven.

En het is waar, we hebben het wel eens nodig om het zo algemeen te zeggen, om ons zelf die spiegel van ons mens-zijn voor te houden. Maar soms kan zo'n woord in een zeer persoonlijke situatie wel eens te gemakkelijk gebruikt worden.

Let er daarom op, dat dit woord uit psalm 119 een heel persoonlijk woord is. Het gaat om mijn troost in mijn ellende. De psalmdichter spreekt niet in algemene termen, maar vanuit een konkrete situatie. Zo heb ik dat beleefd. Dat is mijn ervaring. Niet de ellende van ons totale mens-zijn, (ook al is die wel de diepste achtergrond van mijn persoonlijke ervaringen), maar dié en dié konkrete situatie heb ik als mijn ellende, als mijn moeite ervaren. De psalmdichter heeft het over een stukje werkelijkheid, zoals hij die beleefd heeft en zoals wij die dagelijks beleven.

Laat ik concreet worden. Wat is mijn troost als ik moederziel alleen op dat kleine zolderkamertje zit, ver van huis en vrienden, en de muren van m'n kamer komen op me af vanwege de eenzaamheid. Want dat is de ellende, waar veel jonge mensen vandaag in verkeren.

En wat is mijn troost als ik in de wereld om me heen zie en bang ben voor al dat geweld, dat op mij afkomt. De straatschennerij, de vernielzucht, het sexuele geweld en dan de dreiging van de kernbewapening en die giftige vervuiling van het milieu. Daarin ervaar ik hoe ellendig mijn leven er aan toe is.

En wat is mijn troost als ik zwaar ziek ben, en nauwelijks nog op herstel mag hopen. Hoeveel mensen beleven daarin niet de ellende van hun mens-zijn?

Hoe werkt dan dit woord van de psalmdichter in mijn ellende: dat ik ziek ben, dat ik lijd aan wat er in deze wereld gebeurt, dat ik soms ten einde raad ben of eenzaam en verlaten?

Is het antwoord van de psalmdichter dan niet wat al te simpel? „Dit is mijn troost in mijn ellende, dat uw belofte mij levend maakt”?

Behoeft dit woord ons er voor dat we in de drugs vluchten om maar te ontkomen aan de ellende van deze maatschappij? Weerhoudt dit woord ons er van dat we in een depressie duiken, omdat we het leven niet meer aan kunnen? Behoeft dit woord ons voor onverschilligheid, omdat we toch niets meer te verwachten hebben van de mensen om ons heen?

Wat is troost? Het bijbelse woord troost heeft alles te maken met trouw. Met getrouwheid, met geborgenheid. Troost is bijvoorbeeld dit, dat een ander je laat merken, je kunt op mij aan. Als je in de put zit, dan troost het je, wanneer er iemand is, die tegen je zegt: Ik ben er ook nog. Als je me nodig hebt, dan kun je op me rekenen, ook als is het midden in de nacht. Dat is troost. Dat je de trouw ervaart van je man of je vrouw, van je vrienden of van de broeders en zusters in de gemeente.

Troost is: Ik ben niet alleen meer, maar er is iemand die bij mij is in mijn moeite, in mijn lijden, in mijn ziek zijn.

Zo zijn er in de bijbel talloze voorbeelden van mensen, die in hun ellende tot God geschreeuwd hebben. Hagar en Lea, Jakob en Jozef, Hanna, Job, de psalmdichter, de profeet Jeremia in z'n klaagliederen. Mensen, die de ellende aan de lijve hebben ondervonden. Hanna en Lea in hun kinderloosheid. Hagar in haar eenzaamheid in de woestijn, wanneer zij zwanger geworden de woestijn in vlucht voor Sara. Jakob in z'n vrees om z'n broer te ontmoeten. Job in z'n ziekte, in z'n naaktheid en David, die te maken had met vijanden binnenshuis en buitenshuis.

En in hun ellende hebben ze tot God geschreeuwd. Ze hebben gehuild, ze hebben gebeden, ze hebben geroepen. Dat is trouwens kenmerkend voor de ellendigen in de bijbel: ze zijn in hun ellende niet bij de pakken gaan neerzitten, ze hebben er ook niet in berust; wat komen moet, dat moet dan maar komen, en ze zijn ook niet blijven steken in hun opstandigheid. Maar in hun moeite, in hun lijden was er steeds weer die geestelijke gezindheid: God is er ook nog. God die een God van nabij is, een God, die de weduwe, de wees, de vreemdeling, de arme en onderdrukte mens liefheeft.

Hij is er ook nog en ze hebben Hem gezien in hun ellende. Ze hebben tot Hem geroepen, ze hebben bij Hem hun toevlucht gezocht, ze hebben Zijn Naam geloofd en geprezen in hun ellende, want Hij was en is ook hún God.

En de Here heeft hen horen roepen. Hij heeft zich ontfermd. Hij heeft hen gered en bevrijd en heeft hun recht verschaft. De zwangere Hagar krijgt in de woestijn dit van de Here te horen: „zie, gij zijt zwanger, en gij zult een zoon baren, en hem Ismaël noemen, want de Here heeft naar uw ellende omgezien.” En Mozes hoort dit woord uit de mond van de Here, wanneer de Here hem roept bij de brandende braamstruik: „Ik heb terdege gezien de ellende van mijn volk, dat in Egypte is, en hun gemjammer over hun drijvers gehoord, ja, Ik ken hun smarten. Daarom ben Ik nedergedaald om hen uit de macht der Egyptenaren te redden en uit dit land te voeren naar een goed en ruim land, een land overvloeiende van melk en honing.” God bekommert zich om de ellende van zijn volk en Hij bevrijdt zijn kinderen. Zo laat de Here zijn trouw blijken. Je kunt op mij rekenen. Ook al is het midden in de nacht. Gods woorden maken een mens levend. Geven hem hoop en moed, wijzen een weg, waarop je vooruit kunt. Ik zeg niet, dat Gods Woord overal een pasklaar antwoord op geeft, soms is dat ook een kwestie van zien. Maar zijn woorden geven wel altijd houvast en hoop, want je merkt: de Here is heel nabij in je ellende. Hij is je heel nabij wanneer je eenzaam op dat zolderkamertje zit, wanneer je ziek in bed ligt, wanneer je lijdt aan deze wereld en bang bent voor de gevaren van een atoomoorlog, wanneer je met je kop tegen de muur loopt. De Here leert je om over een heleboel dingen heen te kijken. Hij leert je om met mensen en situaties om te gaan. Hij opent wegen, die wij niet gezien hadden. Hij geeft nieuwe mogelijkheden in vastgelopen situaties, en Hij geeft rust, wanneer je dat nodig hebt.

Hier, vandaag geeft Hij je de kracht en de moed om de dingen onder ogen te zien en tegelijk opent Zijn Woord voor je een werkelijkheid, die zoveel rijker is dan je nu nog moet meemaken. Hij geeft je dat verlangen naar het volkomene. Er komt nog zoveel meer, waar je nu maar ten dele weet van hebt, maar dat eens volle werkelijkheid zal worden.

Uw belofte maakt mij levend. D.w.z. uw belofte geeft mij moed, geeft mij hoop, uitzicht en redding. Uw belofte doet mij met allebei mijn benen in de nuchtere werkelijkheid staan, om die te aanvaarden, omdat ik van méér weet, van iets beters dat komen gaat. En daarin kan ik de Here loven en prijzen.

Opwekking en reformatie: twee benen van één lichaam

Een nieuw reveil?

Toen de Evangelische Hogeschool vorig jaar februari een nieuw gebouw betrok in Amersfoort hield dr W. Ouweneel een redevoering onder de titel: een nieuw Reveil? Hij begon met een overzicht van het reveil uit de vorige eeuw o.l.v. Willem Bilderdijk en stapte daarna over naar onze eigen tijd en wel de jaren zeventig, die ons een opmerkelijk verschijnsel te zien gaven, die ik in een van mijn vorige artikelen aanduidde als: de evangelische beweging. Dr Ouweneel gebruikt niet dit neutrale meer descriptieve woord, maar spreekt liever van een nieuw reveil, ook al voorziet hij het wel van een vraagteken.

Dat vraagteken dat Ouweneel zelf plaatst boven zijn opschrift boeit mij het meest. Is het 'n echt vraagteken? Of een retorische vraag? In de gloed van zijn betoog laat Ouweneel het vraagteken nog al eens achterwege, bijv. als hij zegt: „De kern van het hedendaagse Reveil wordt immers gevormd door de Evangelische Omroep”... (Bijbel en wetenschap, jrg. 5, no. 36, blz. 26) en „het is juist mijn bedoeling vandaag de E.H. in het ruimere verband te plaatsen van het Evangelisch Reveil waarin wij ons bevinden en dat zich in de jaren zeventig heeft ontwikkeld.” (a.w. blz. 27).

Ouweneel doelt hier op de hele lawine van activiteiten en organisaties die zich in de jaren zeventig zijn gaan manifesteren: de E.O. kwam in de ether, de toogdagen vielen op, van One-Way-Day tot de familiedag van de E.O., er kwamen Evangelische Opvangcentra en opiniebladen, er is een Evangelische Alliantie, Youth for Christ trok duizenden jongeren en zo voegde ik er de vorige keer aan toe: de Refor-

kerkelijk leven

matorische Politieke Federatie werd opgericht.

Ouweneel plaatst zijn Evangelische Hogeschool in deze beweging – als hefboom tot vernieuwing van christelijk onderwijs en zet daar het opschrift boven: een nieuw Reveil?

Dat vraagteken neem ik serieus – ook al zal 't bij Ouweneel meer opgekomen zijn uit een vorm van bescheidenheid. Maar het is juist dit vraagteken wat mij gedreven heeft tot het nu volgende artikel.

☆☆☆

Iedereen die mijn vorige artikel gelezen heeft, heeft begrepen dat ik graag een ontwikkeling zou willen stimuleren die het goede van de Reformatie en het goede van het Reveil in één beweging doet samengroeien.

Bij Ouweneel valt het op dat hij het lichaam toch duidelijk vooral door het éne been: van de „opwekking” ziet voortbewogen. Het opschrift boven zijn artikel is niet: een nieuwe Reformatie? maar een nieuw Reveil? Wie spreekt over een nieuwe Reformatie laat namelijk de kerk niet buiten schot. Dat doet Ouweneel wel. Hij wil best met 'bijbelgetrouwe' christenen van vele kerken en groepen samenwerken, maar is geen moment bereid zijn eigen bestaan als vergadering-dergelovigen-man op het spel te zetten. De kerk moet buiten de discussie blijven. Zo wordt veel samenwerking van de „evangelische” christenen gekenmerkt door een schuwheid om over de kerk waarvan men zelf lid is te spreken. De kerk blijft onaantastbaar.

Ik vind dat best begrijpelijk: ik heb die neiging ook. Vooral als je uit een historische achtergrond komt waar de discussies over de ware en valse kerk hoog opliepen en tot niets dan frustraties en scheuringen leidde. Dan laat je zo'n onderwerp maar eens even liggen. Maar het is wel een verlegenheidsoplossing. Het leidt ook gemakkelijk tot de omgekeerde wereld. Ik sprak pas geleden iemand die een vooraanstaande plaats inneemt bij een christelijke politieke partij waarbinnen hij leden van verschillende kerken wilde verenigen, en deze zei: Kijk, in de kerk

pastorale notities

GAMEREN

In „De Wachter” stonden vroeger van ds Datema de „Brieven aan mijn vriend Tychicus”. Eén van die brieven ging over Gameren, de kleine gemeente waarvan drie burgemeesters tegelijk lid waren of in de kerkeraad zaten. Af en toe kom ik er preken. Dat heeft z'n eigenaardige bekoring. In de consistorie is de eerbiedwaardige portrettengalerij van de vroegere predikanten. Ook de vader van ds C. Vonk is daarbij. Het kerkje zelf doet je teruggedromen naar de jaren kort na de afscheiding van 1834. Het lijkt erop, alsof de tijd stilgestaan heeft. Hoewel, het gebouwtje wordt zeer goed onderhouden. Er is nu ook c.v. en het orgel kreeg een elektrische windmachine kortgeleden. Dit had ds K. Schilder nog moeten meemaken! Want het kostbare instrument stond in Gorkum, toen Schilder daar dominee was. Hij vond het te klein voor de kerk en voor zichzelf, maar

vooral bezwaarlijk vond hij het, dat hij altijd een orgeltrapper moest vragen, wanneer hij overdag of 's nachts op 't orgel spelen wilde. Goed dan, het orgel werd overgedaan aan Gameren en ze kregen de preekstoel en wat banken op de koop toe. Deze transactie was voor Gameren voordelig, want die gemeente heeft nu een orgel dat op de monumentenlijst staat. Het is van 1753 en de befaamde naam van Morau is eraan verbonden. Terwijl Gorkum toen een pneumatisch toestel heeft laten bouwen, waaraan thans niemand veel waarde toekent.

Ja, de tijd stond wel wat stil in Gameren. Ze zingen op noten die allemaal even lang zijn. Uit de oude psalmberijming en beslist geen gezangen. Toch moet ik vooral daar altijd denken aan dat „volharden bij de leer der apostelen” waar ik het vorige week over had. Ze weten er van volhouden. Het zou een verarming zijn als die gemeente wegviel uit de rij der zusterkerken. Ze is wellicht de oudste van de zusters en dan mag ze zich wel een beetje ouderwets kleden. Ze is van 't zelfde bloed als haar zussen, die er wat progressiever uitzien.

A. H. Algra, Sliedrecht

P.S. In de vorige „Pastorale notitie” is ter zetterij een regel uitgevallen, waardoor de zin van het stukje onduidelijk werd. Ik kom erop terug. A.

kunnen wij natuurlijk niet samenwerken met iedereen en zeker niet met hen die confessioneel een iets andere basis hebben, maar in de politiek, daar behoor je met velen, die hetzelfde geloof in Christus hebben samen te werken.

Zo'n standpunt vind ik de omgekeerde wereld. Het moest nl. precies omgekeerd zijn: het moest zó zijn dat wij de grenzen van de kerk zo wijd trekken als het hart van Jezus Christus – en dat wij als het gaat om gemeente-zijn onze deuren voor alle gelovigen open zetten. Maar op het gebied van politiek en school en wetenschap etc. – ja, daar mogen wij onze eigen „ondersjes” creëren, daar hebben wij het volste recht om zelfs medegelovigen te weren als hun politiek of wetenschappelijk inzicht mij niet ligt – of onjuist voorkomt. In de kerk van Christus echter niet.

Veel samenwerking binnen de evangelische beweging blijft oppervlakkig zolang er bij zovele groepen die in deze beweging meedoen een, soms verholen, soms luid uitgesproken *sectarisme* voortwoekert. Een eerste stap om dit te overwinnen zou zijn: de „open” avondmaalsviering.

Ik ben ervan overtuigd dat dit laatste de toetssteen is voor een bijbelse visie op de gemeente en voor iedere ware oecumene. Neen, ik bedoel hiermee niet een avondmaals-

viering die open staat voor alle kerkbezoekers – of alle mensen. Daarom staat „open” tussen aanhalingstekens. Het is een avondmaalsviering waaraan ieder die in Christus gelooft van harte en als volwaardige tafelgenoot mag meedoen.

Ik zou graag willen dat wij niet alleen gingen juichen over allerlei gezamenlijke activiteiten – in Reveil-stijl – van „bijbel-getrouwe” christenen, maar dat wij daarnaast op zijn minst ook gingen *lijden aan de kerk*. Als dit laatste ontbreekt blijft het lichaam hinken op één been. Dit lijden aan de kerk is eigen aan iedere christen, die niet de gemakkelijke uitweg kiest van het sectarisme.

Dat lijden aan de kerk is allereerst een lijden aan de *eigen* kerk en niet die van de ander. In een diep soort getroffenheid dat wij zelf niet eens beseffen „van wat voor hoogte wij gevallen zijn” (Openb. 2 : 5).

☆☆☆

Toch wilde ik het eigenlijk in dit artikel niet zozeer hebben over de kerk, maar over het vraagteken achter Ouweniels artikel.

Is deze evangelische beweging nu echt een reveil?

Ouweneel zelf beschrijft als het wezen van een reveil: „Het doen ont-

IN DIT NUMMER

- 186 Drs W. G. Rietkerk, Opwekking en reformatie: twee benen van één lichaam - Een nieuw reveil?
- 187 Henk Stellingwerf, Dienstplichtig tussen wet en geweten
- 188 D. W. L. Milo, Wacht u voor den boozen hond
- 189 H. Langerak, Moeder onze kraai is dood
- 190 P. C. van Wijk, Terloops...

waken van wat de bijbel een „overblijfsel” noemt. Een overblijfsel is niet een schamel brokstukje van wat vroeger was, een restje waarin het essentiële ontbreekt, maar in de bijbel is een „overblijfsel” een pit, een kleine kern waarin God in Zijn barmhartigheid op kleine schaal . . . gestalte geeft aan de essentie van dat wat Hij met Zijn volk beoogd heeft.” (a.w. blz. 26).

In deze omschrijving van een reveil wordt iets niet ingevuld wat er noodzakelijkerwijs toch eigenlijk bij moet behoren, nl. wat God met Zijn volk beoogt.

De kerk is geen doel in zichzelf maar instrument en die rest in de kerk die de Here bij tijden in Zijn barmhartigheid doet ontwaken gaat dan in zulke tijden plaatsvervangend verrichten wat de kerk in zijn geheel zou moeten doen – en dat is het heil van God de wereld indragen.

Ik mis in deze omschrijving van een reveil dus twee elementen:

a. nadruk op de samenhang tussen de „rest”, noem het de 'Gideonsbende' en het geheel van het volk, waarmee zij zich verbonden moet blijven weten, wil zij niet in het sektarisme vervallen waarover ik zoëven schreef en waarvoor de rest in tijden van verval plaatsvervangend optreedt. In diepste zin is Jezus Christus zelf op deze wijze „rest” geweest: Geheel alleen en op unieke wijze is Hij plaatsvervangend ingetreden voor heel het volk.

b. de nadruk op het „in-de-wereld-gezonden-zijn”. De rest moet zich niet inkapselen in haar eigen weefsel, maar steeds een open gerichtheid houden op wat zij in Christus' kracht in en voor deze wereld kan doen.

De cultuur en de politiek, Israël en El Salvador, de verslaafden en de rijken, komen hier om de hoek.

★ ★ ★

Ik zeg niet dat Ouweneel het met dit laatste oneens is. Alleen ik ben op dit punt wel veel kritischer dan hij. Hij noemt wel E.O.-Metterdaad als „een waardige tegenhanger van de sociale hulpverlening van het 19e eeuwse Reveil” (blz. 26) maar daarmee ben ik bij lange na niet tevreden gesteld.

Hebben christenen niet ook de opdracht gevoeld om bijv. de slavernij de wereld uit te helpen? Zijn zij niet geroepen om ook in wetenschap, kunst en politiek „tekenen van het Koninkrijk” op te richten. Dit reikt verder dan aalmoezen geven.

Wie zich bekommert om vernieuwing van de structuren van de samenleving, of protesteert tegen onrechtvaardige instellingen of tradities zal in de evangelische beweging in ons land niet veel aanhang vinden.

Dat is buiten Nederland anders. In de wereld van de Evangelicals buiten ons land komt in ieder geval een man als Billy Graham er publiek voor uit dat hij een tegenstander is van de atoombewapening.

Wij vinden er tijdschriften zoals de „Sojourners” die sinds jaar en dag protesteren tegen het racisme, tegen het kapitalisme en de wapenwedloop. We treffen daar een boek aan als van Ronald J. Sider: Rijke christenen in een tijd van honger. (Gideon), dat ik enige tijd geleden besprak in Opbouw.

In Bensheim in Duitsland leeft een christelijke gemeenschap, die opkomt voor de betrouwbaarheid van de Schrift en die uiterst rechts is in hun theologie, maar die politiek gezien maatschappij-kritisch is. Hun tijdschrift heet „Offensive” (adres: Offensive Juger Christen, Pf. 83, D-6140 Bensheim). Zo kan ik nog doorgaan. De R.P.F. die zich in deze evangelische beweging heeft geplaatst draagt alle kenmerken van de verrechtsing die deze beweging in Holland nog draagt. Ik zou graag willen dat zij zich op het punt van hun sociaal-economisch program – op het punt van milieu, communicatie, vrede en veiligheid naar de andere zijde van het C.D.A. bewoog. Het is jammer dat de E.V.P. haar geestelijke wortels heeft liggen in de theologie van de bevrijding. Anders zou een gesprek met deze politieke partij heel vruchtbaar op het program van de R.P.F. kunnen inwerken.

Slotsom

Toch blijf ik heel positief staan tegenover alle bewegingen in ons land – op het gebied van de communicatie, onderwijs, politiek, etc. die het goede uit de twee stromingen van Reformatie en Opwekking willen samenbrengen.

Laten wij er voor bidden dat dat ook gebeurt. Dat niet het kwade of eenzijdige van deze twee tradities overleeft, maar juist het goede van beiden: een door Christus gegrepen zijn om de wereld met het blijde evangelie te dienen: van bovenaf – door kerkvernieuwing – en van onderop – door een geestelijk ontwaken van alle leden.

★ ★ ★

Wel heb ik in dit artikel een paar achtergronden genoemd die mij nog de nodige reserves en kritiek geven. Ik noemde: sektarisme op kerkelijk gebied, en verrechtsing op het politieke vlak. Verder: een wat zwart-witte manier van denken en te snelle oplossingen in de wetenschap, en wat verkramping in de psychologie, in de cultuurvragen wat wereldmijend en in het denken over de geschiedenis provinciaal.

Tenslotte zal er ook in de theologie ook nog wel heel wat besproken moeten worden. Wat ik in het eerste artikel noemde.

Het zal wel blijken dat bij verdere samenwerking en discussie waarschijnlijk ook een zeer gevarieerd bijbelgebruik een grote rol speelt in heel deze beweging.

Moeten wij de Schriften lezen vanuit hun kern, als een schilderij van

Rembrandt met zijn geheimzinnige lichtinval precies op de hoofdpartij . . . of moeten wij de Schriften zien als een gesloten systeem van waarheden, waarin iedere tekst een onmisbare schakel vormt? Over dit onderwerp heeft het blad Opbouw en met name ds H. de Jong zich al voorheen duidelijk uitgesproken.

Henk Stellingwerf / 't Harde

Dienstplichtig tussen wet en geweten

(een interview met commentaar)

We zien het allemaal als we met de trein van Amersfoort naar Zwolle reizen. Vlak bij station 't Harde steekt een groot radar boven de bomen uit.

Dáár liggen ze, zo wordt gezegd.

Kernwapens wel te verstaan. En die zijn bloedlink, dus moeten ze goed bewaakt worden. De bewaking van de kernwapens wordt SITE-wacht genoemd. Die worden voornamelijk door dienstplichtigen verzorgd. Iedereen die voor zo'n wacht wordt aangewezen voert die opdracht gewoon uit.

Iedereen? Nee, toch niet. Er zijn er enkelen die weigeren.

Aad is zo iemand. Hij is 27 jaar. Van 1971-1979 studeerde hij chemie te Leiden.

Wat bewoog hem de „SITE-wacht” te weigeren?

„M'n ethiek gaat zover dat ik Site-wacht geweigerd heb. Aan de bewaking van kernwapens wil ik niet meedoen. Opslag en gebruik liggen in elkaars verlengde. Als ik kernwapens bewaak dan geef ik ze in feite door aan mensen die ze later mogelijk gebruiken. Dat gebruik kan ik niet uitsluiten. Als ik ze doorgeef aan de gebruiker ben ik eigenlijk net zo schuldig. Ik heb het mogelijk gemaakt dat ze gebruikt gaan worden. En daar ben ik op tegen, omdat ik kernwapens niet als verdedigingsmiddel kan beschouwen.

Natuurlijk heeft een mens, een leger het recht op zelfverdediging. Maar we moeten ons wel afvragen: welke technieken zijn daarvoor gerechtvaardigd? Een oorlog gevoerd met kernwapens zal mogelijk escaleren, uit de hand lopen. We zullen niet meer kunnen spreken van een West-Europese of Oost-Europese cultuur omdat we slechts verbrande aarde en puinhopen over hebben.

En degenen die dan nog schijnbaar gezond de aanval van kernwapens hebben overleefd zullen vaak psychisch kapot zijn. Je ziet dat op Hiroshima. Mensen waren en zijn heel angstig in het contact zoeken met anderen. Ze zijn niet meer in staat de liefde te bedrijven, omdat ze bang zijn kinderen met genetische afwijkingen ter wereld te brengen.”

★ ★ ★

„Er zijn nog een paar argumenten die maken dat ik tegen kernwapens ben.

Dit zal in de komende ontwikkelingen op de achtergrond een grote rol spelen. Met een afwijzing van het rapport Schriftgezag van de Geref. Kerk zijn wij er nog niet uit.

Kortom: al deze overweging leiden mij ertoe om onder het vraagteken van dr W. Ouweneel een extra streep te zetten.

Een tijd van oorlog is een tijd van spanning. Het realiteitsbesef neemt in zo'n situatie af. Het rustig overwegen van wel of niet gebruiken gaat in zo'n situatie niet meer op. Door het niet hebben van kernwapens kun je het uit de hand lopen van de vernietiging inperken.

Trouwens: het bezit van kernwapens brengt ook in vreedstijd grote risico's met zich mee. Moet je je eens voorstellen wat er technisch mis kan gaan met dit soort wapens! In Amerika viel een stuk gereedschap op een veiligheidssysteem van een verouderde Titan-raket. God zij dank sloegen er maar vijf van de zes veiligheidssystemen door. Als de zesde het niet had gehouden waren de gevolgen niet te overzien geweest. Ik bedoel: een kleine 'menselijke' fout kan tot destructie leiden.

Als de kernwapens uit Nederland weg zijn, dan denk ik dat het veiligheidsgevoel van de Nederlander vergroot wordt.

Het woordje 'kernwapen' roept toch meer angst- dan veiligheidsgevoelens op? De meerderheid van de Nederlandse bevolking is vóór de I.K.V.-leuze: 'Help de kernwapens de wereld uit, te beginnen met Nederland'. Dat is aangetoond door verschillende enquêtes. Het Elseviers Weekblad heeft een aantal maanden geleden gemeld dat ongeveer 60% van de Nederlanders achter de leuze staat. Zou je dan van de Nederlandse regering niet een heel andere politiek verwachten dan welke ze nu voert? Namelijk

een politiek die veel meer gericht is op het leggen van contacten met de organisatie waar ze in zit en met de organisatie die ze tegenover zich heeft.

Ik vertegenwoordig dat meerderheidsstandpunt in het leger.

Praat er met mensen over op een manier die gewoon ontspannen is. In dat gesprek moet je niet polariseren. Je moet tot een goede uitwisseling van gegevens komen waardoor we elkaars mening in ieder geval kunnen begrijpen. Zo heb ik m'n standpunt goed duidelijk kunnen maken aan mijn kapitein. Hij zei dat hij een andere mening had, maar hij heeft me respectvol behandeld.

Misschien dat we door het gesprek binnen het leger dichter naar elkaar kunnen komen. We moeten in het leger niet twee partijen krijgen die zich niet meer met elkaar bemoeien. We moeten ons met elkáár bezinnen op de vraag of kernwapens wel als verdedigingsmiddel gehanteerd mogen worden.

Het stimuleren van die bezinning zie ik als mijn taak. Die taak kun je het beste daar uitvoeren, waar men met de wapens omgaat. En dat is in Nederland het leger. Het leger is misschien wel de moeilijkste plaats om deze rol te vervullen, maar waarom zou ik het ontlopen?"

★ ★ ★

Tot zover Aad. Zijn daad is niet zonder gevolgen. Hij zal binnenkort voor de krijgsraad moeten verschijnen. Dit betekent dat hij een strafblad krijgt. Van het strafblad zal Aad bij z'n terugkeer in de burgermaatschappij mogelijk veel hinder ondervinden. Maar dat heeft hij er voor over.

Hoe we ook over Aad z'n daad denken, daarover zo direct, hij geeft op ondubbelzinnige wijze uiting aan de zorgen die hij zich maakt over de richting waarin de bewapening zich in onze samenleving ontwikkelt. Daarin vindt hij m.i. veel christen-jongeren aan zijn kant.

Hoe moeten we nu Aad z'n daad beoordelen?

Vorig jaar stond er in Opbouw een discussie tussen drs H. de Jong en dr B. Goudzwaard over het kernwapenvraagstuk. In deze discussie wees ds De Jong verschillende keren op de onverantwoordelijkheid die een groot gedeelte van de jeugd zou kenmerken. Het menstype dat de wacht gaat aflossen is lichtzinnig, schreeuwend, zinnelijk, spottend, verachtend, kortom: frivol (Opb. 24e jrg. 1980, nr. 11).

De kritische jeugd blijft afwachten, afzijdig staan t.o.v. de samenleving en haar noden (Opb. 24e jrg. nr. 14). Hoort Aad bij deze door ds De Jong beschreven groep?

Of hoort hij bij de vele jongeren die diep geraakt zijn door de nood en het onrecht in onze samenleving waar prof. Goudzwaard over schrijft?

Met de beantwoording van deze

vraag moeten we voorzichtig zijn. We kunnen nl. te snel oordelend spreken over de nieuwe generatie. Want wat ik me afvraag: komt de door ds De Jong genoemde afzijdige, afwachtende houding niet voort uit een soort verlamming die over de nieuwe generatie (ook christen-jongeren) is heengekomen?

Eén factor welke m.i. ten grondslag ligt aan die verlamming wil ik noemen; Aad heeft het al even aangestipt.

Het is de dreigende ondergang van alle leven, dat ons in tal van publicaties wordt geschetst. Prof. Lea Dasberg heeft daar heel indringend over geschreven in haar: 'Pedagogiek in de schaduw van het Jaar 2000'. Wat gaat er met ons milieu gebeuren? Waar moeten we met het radio-actief afval heen? Hoe staat het er met onze energievoorraad voor? Hoe lossen we de overbevolking op? Hoeveel keer kunnen we de wereld vernietigen met onze kernwapens?

Al die bedreigingen worden gezien in het licht van het Jaar 2000 en krijgen dan haast een mythologische lading. „Dan, in het Jaar 2000, zal er geen vegetatie meer zijn, geen zuurstof, geen drinkwater, geen brandstof. In het Jaar 2000 zullen door radio-actieve besmetting mismaakte baby's worden geboren. In het Jaar 2000 zal de laatste oorlog, de kernoorlog, alles vernietigen." (a.w. pag. 16)

Deze 'apokalyps', zoals het wordt genoemd, komt volgens velen onafwendbaar op ons af. Als een soort noodlot zal het over ons heen komen.

Het opinieweekblad Hervormd Nederland publiceert onlangs een artikel van de huisarts Douwe de Vries, waarin erop werd gewezen dat de dreigende kernoorlog velen de zin van hun bestaan ontnemt. Het voortdurend leven onder de angst van een kernoorlog heeft een schadelijke invloed op de volksgezondheid, aldus Douwe de Vries.

Nu is het woordje 'angst' misschien zwaargeladen. Maar wat mijzelf betreft: er gaat geen dag voorbij dat ik niet denk aan de mogelijkheid van een kernoorlog met z'n gevolgen. En het is onontkoombaar dat dit invloed heeft op je manier van leven.

Daarin zijn wij kinderen van onze tijd.

Aad heeft z'n verantwoordelijkheid niet willen ontlopen. Hij heeft zich niet afzijdig willen houden en is in militaire dienst gegaan. Binnen het militaire apparaat heeft hij wel uiting willen geven aan zijn verontusting over de kernbewapening. Verdient hij het juist niet om straks zonder strafblad de burgermaatschappij weer in te gaan?

Henk Stellingwerf is dienstplichtig militair in 't Harde.

D. W. L. Milo / Dalmally

Wacht u voor den boozen hond

Ja, dat las ik als kleine jongen soms, staande voor het trotse hek van een grote Friese boerderij: „Wacht u voor den boozen hond". Het moet een mannelijke hond geweest zijn, begreep ik later – maar dat deed me toen nog niets. Toen wachtte ik mij wel en ter dege voor den boozen hond. Ik had niets op met boze honden, was er doodsbang voor. Was als heel klein jongske al eens door een speelse hond bewerkt en had daar diep ontzag van overgehouden.

Van boze honden wist men daar in het hoge Noorden mee te praten. Ik herinner me een enkele keer de hazenjacht met lange honden te hebben gezien – ja, uit de verte natuurlijk; maar dat Friese land is zo wijd! Die jacht met „lange honden" is in de wet van 1924 afgeschaft; voordien was het een typisch Friese sport, meen ik. Twee van die „boze honden" jaagden een haas op, volgden het en – terwijl de ene naar de kop rende en de aandacht trok – nam de ander het haas in de rug, schudde het even en bracht het kikkod bij de baas.

De grotere jongens in ons dorp wisten precies en bij ervaring, waar de werkelijk boze honden huisden. Er waren er bij, die een man konden verscheuren, als je alle Fries geloofde. En, tot dat ik zelf een aantal honden had bezeten en opgevoed, was ik er terdege voor op mijn hoede. Nog zal ik nooit een onbekende hond aanraken, die niet eerst mij betast heeft. Zoals hier vele Schotten bij uw binnenkomst meteen zeggen: don't touch the dog, kom niet aan de hond!

Maar komt een vreemde hond met zijn neus tegen mijn kuit (neemt de lucht van onze Happy op) dan is een goed woord voldoende inleiding om hem even in zijn nek te kriebelen. Hij zegt het wel, of hij er van gediend is of niet. En sommige huishonden – Schotten zijn dol op huisdieren – kennen me, of ik hun vriend ben. De oude blinde hond van de postkantoorhoudster bijvoorbeeld komt overeind als hij mijn stem hoort, om even tegen mijn knie te leunen en aangehaald te worden; dan gaat hij terug in zijn hoek.

—O—

U ziet, voor „den boozen hond" behoeven we ons niet zo erg te wachten. Honden zijn van nature niet boos – dat zijn mensen. De boosheid van de dieren is tweedehands, is overgenomen van onze zondeval. En als een huisdier werkelijk boosaardig is, ook dan valt er te praten.

Te praten, beter: te spreken. Want een hond is, als alle dieren, onder de indruk, wanneer een mens tegen hem spreekt. Per saldo is aan de mens de heerschappij over de dieren opgelegd. Is de mens zich dat eenmaal bewust – dan weet de hond dat drommels goed. De hond hoort aan uw stem of u bang voor hem bent, dan wel „boven" hem wenst te staan. Want er is een verbaal en een mentaal contact met een hond mogelijk, laten we zeggen: met en zonder woorden. Op dat punt doen honden weinig onder voor slangen, waar we onlangs over schreven – en ze zijn heel wat minder gevaarlijk.

Tenminste als regel. De uitzondering op deze regel heb ik maar één maal meegemaakt. De moeite van het vertellen waard. Het was dat ik na kantoor nog even een brief ging aanreiken aan een afgelegen wonend persoon, die om een tijding verlegen zat. Geen bel aan de voordeur, geen bel aan de achterdeur. Dus klopte ik drie maal aan de achterdeur. Als reactie kwam er een brullend en hees geschreeuw uit de openstaande schuurdeur, vertwijfeld gereutel, een klap en lawaai van slepend ijzer. Jawel, daar kwam een monster van een hond aanspringen, met een lange zware ketting en een muuranker achter zich aan. Dat alles realiseerde ik me bliksemsnel, tijdens de seconde die er voor gegeven werd. Het was dus een echt gevaarlijke hond, die verankerd had gezeten en losgebroken was!

In de natuur is het: eten of gegeten worden; in de politiek: hamer of aambeel zijn. Ik was niet bereid het onderspit te delven, maar realiseerde me wel, dat mijn kansen nogal erg ongunstig stonden. U zult wel weten dat een kettinghond gevaarlijk kan worden, tot krankzinnig toe. (Later vernam ik, dat deze hond inderdaad levensgevaarlijk was: zijn ketting reikte namelijk net tot aan de achterdeur, zodat hij ongewenste gasten kon intimideren.)

Wat ik precies tegen hem gezegd heb, durf ik in een net blad niet te herhalen. Het kwam ongeveer hier op neer: „hé hé vader, ben je nou van de ratten gebeten? Je hebt de verkeerde voor, sufferd die je bent. Schiet op en blijf niet in mijn omgeving of ik bijt je doormidden!” Dat werd nogal snel en zéér uit de hoogte hem toegebluft; wel met de bedoeling dat hij zijn poten en tanden zou thuis houden. En, al sprong hij happend twee maal tegen me op, hij beet niet en deinsde enkele seconden af. In die seconden ging de achterdeur open en een geschrokken vrouw riep: kom binnen, die hond is levensgevaarlijk-

Toen ook de baas erbij was en we met drie mensen in de woonkamer stonden bij te komen, werd ik nauwkeurig en serieus onderzocht: heeft hij u werkelijk niet gebeten? Zijn uw kleren niet beschadigd? Dat is een wonder, want die hond is een wurger! Hij springt naar de keel en houdt vast. Ik vroeg: waarom loopt dat monster hier dan rond? Antwoord: het muuranker was niet meer betrouwbaar en daarom vandaag opnieuw ingemetseld... voorlopig was de hond er aan vastgemaakt, maar pas morgen zou het werkelijk betrouwbaar zijn. Niemand had vermoed dat hij het verse anker zou losrukken.

—o—

Kijk en als ik u nu vertelde dat ik volstrekt niet bang was geweest zou u dat misschien geloven ook. Niet doen hoor, ik was doodsbang. Maar er zat niet anders op: die hond had er niet mee te maken dat ik bang was. Die moest overtroefd worden. Die moest het onderspit delven. En wie niet sterk is moet maar slim zijn.

Ik denk dat het bezweren van slangen hieraan parallel gaat. De slangenbezweerder weet dat hij „boven” het dier moet staan. Maar hij weet ook dat het dier, als het even kan, hem een loer draait. Gelukkig, dat verreweg de meeste honden erg goedaardig zijn, echte vrienden kunnen zijn.

Een jager vertelde me, dat als hij met de weekends naar het ouderlijk huis ging, de hond altijd aan de bushalte stond te wachten – nog een fikse tippel van het ouderlijk huis. Of die gestuurd werd of niet – hij wás er. Maar toen mijn zegsman eens onverwacht naar huis kwam, stond de hond hem óók op te wachten! Die had zonder woorden geweten, wat zelfs 's mans moeder niet vermoedde: dat de jager naar huis zou komen.

Dat woordloze contact. Misschien vertelde ik u al eens (mensen boven de

vijftig willen wel eens iets dubbel vertellen) hoe onze Liesel aan haar eind kwam? Liesel was onze tekkel, ze was met haar dochter Babs aan het konijnjagen gegaan en kwam niet thuis. Wel Babs, die kwam gehoorzaam op ons fluitje aanlopen; maar Liesel kreeg er niet genoeg van. Het was laat op de avond en te middernacht hielden we op met fluiten, klappen en roepen: Liesel wist het deksels goed. We probeerden te gaan slapen. Maar een kwartier later hoorden we een auto claxonneren en onmiddellijk daarna begon Babs te janken in de keuken.

We wisten op slag: het is mis met Liesel! Babs had het gevoeld in telepatisch contact en gaf de doodsjammer af, die honden kunnen doen. Meteen aangekleed en met de lamp naar buiten. Het was een heel eind weg, zo wat een kilometer – maar nachtelijke wandelaars stonden aan de Elspeterweg van Vierhouten, bij een tekkel: dood...

—o—

Tenslotte nog iets over die doodsjammer. U weet dat sommige honden gaan jammeren, wanneer er een dode in de buurt is – of komt? Honden voelen dat nauwkeurig aan. Het is geen blaffen, geen janken – maar dat zachte joelende gejammer, dat met omhoog geheven kop, achter uit de strot wordt aangeheven. Als u het kent weet u, dat een mens er koud van kan worden.

Een collega, die hard ziek geweest was en voor wiens leven weinig meer gegeven werd, vertelde me dat hij tijdens de crisis de hand van de burenhad horen „joelen”. Hij had gezegd: hoor daar eens, er is zeker een dode in de buurt. Zijn familie durfde er niet op in te gaan, maar dacht er het hare van. Toch, deze man genas en leefde nog jaren.

Anders was het met de hond, die in Nunspeet achter onze tuin in een parallel-laan woonde. De eerste maal dat we hem hoorden „joelen”, was zijn oude baas gestorven. We begrepen het verband tussen dit sterven en de doodsjammer, en onthielden het.

Nog maar enkele jaren later herhaalde de hond zijn gejammer. Onze buurman was zeer ernstig ziek. Op dat ogenblik bekwam ons een bange vrees: zou hij...? Inderdaad, enkele uren later hadden we zekerheid. En om met driemaal scheepsrecht te eindigen: dezelfde hond, een Duitse herdershond, heeft nog een andere maal ons de doodstijding van een heel goede bekende uit de naaste omgeving overgebracht.

H. Langerak / Utrecht

Moeder onze kraai is dood

Er wordt steeds meer gesproken en geschreven over de achteruitgang, de vervuiling van ons leefmilieu. Bij oudere mensen is dat onderwerp niet zo vaak aan de orde ('t zal mijn tijd nog wel duren) maar onder jonge mensen wordt dikwijls heftig over deze, toch wel heel ernstige zaak gediscussieerd.

Dat is best te begrijpen. Zij vragen zich af wat zij, en later hun kinderen, zullen gaan beleven in een land dat steeds meer verstedelijkt, waar de bossen plaats moeten maken voor wegen, waar de grote rivieren steeds vuiler worden en de fabrieken hoe langer hoe meer giftige stoffen kwijt moeten.

Dat deze aangrijpende zaken ook dichters niet met rust laten is vanzelfsprekend.

Bij de uitgeverij „Kosmos” is een bundel uitgekomen met als titel: „Moeder onze kraai is dood” (ja kind we kopen een nieuwe).

Het hoofdonderwerp is de achteruitgang van ons leefmilieu. Op de voorzijde van de omslag staat een heel knappe tekening van een kraai die aan een kruis is genageld en op bijna elke bladzijde staan onder of naast de gedichten erg pakkende tekeningen.

De gedichten zijn van Wil van Zijl, de tekeningen van Fiel van der Veen. Om U enig idee te geven van de wijze waarop dit, toch wel aangrijpende onderwerp wordt verwoord, laat ik nu eerst de dichter aan het woord.

klaaglied van een bioloog (psalm 151)

heer –
oud-testamentische rampspoed is over ons gekomen:
ziekten en plagen als in de dagen der farao's
bezoeken ons en steeds opnieuw worden wij opgeschrikt
door berichten over onverklaarbare sterfte
onder planten dieren en soms mensen
heel uw schepping is aangetast door bederf
en middelen daartegen baten ons niet
steden der wereld verstikken door giftige dampen
en al onze waterwegen zijn tot open riolen geworden
een verdorde woestijn – ja erger
staat onze kinderen te wachten

toch wil niemand zien
toch wil niemand horen
want allen kennen
maar één gedachte:
rijkdom en welvaart
en vermeerdering van bezit
tot in lengte van dagen

gij kent onze bekommernis
en slaat acht op onze wanhoop
gij ziet onze strijd
om het behoud van uw schepping

open de ogen van wie niet wil zien
open de oren van wie niet wil horen
opdat wat ons rest
niet verloren zal gaan

De titel van dit gedicht vind ik bijzonder knap. Klaaglied van een bioloog, een man wiens studie gericht is op al wat er leeft op aarde. De mensen, de dieren en de planten.

Zo'n mens heft een klaaglied aan als hij, telkens weer, ziet wat er met de schepping aan de hand is.

Hij noemt dat klaaglied „psalm 151”. Er is ook vandaag reden om een psalm aan te heffen die roept om hulp van boven, voor nu en de toekomst. Ook de planners, de „planocraten” komen aan de orde:

planocratie

ze weten het zo goed
de planocraten
de heersers over regio
en dorp en stad:
ze meten het leven op
en delen het door ruimte
voor elke ziel
berekenen ze dat
dus zoveel delen lucht
voor 't ademen
en zoveel meter
om te liggen zitten staan
en zoveel om
wat heen en weer te lopen
om naar de snackbar
of de supermarkt
te gaan

Ook het probleem dat de steeds toenemende mogelijkheden om te studeren gaat opleveren, komt aan de orde. Zullen er straks nog mensen zijn te vinden voor het minder mooie werk? Zullen er nog vuilnismannen langs de deur komen?

vuilnisman

wie wil in deze tijd
van iq-verering
en
universiteit-voor-iedereen gedachte
nog vuilnisman zijn?
gaat hij een cursus volgen
ivio-vorming van volwassenen –
of wordt hij door het
glanzend oog
van teleac gezien
dan is het uit
met de pet

Knap gezegd: Niet: uit met de pret, maar uit met de pet. Op de kortst mogelijke manier gezegd: Je krijgt straks niemand meer voor het éénvoudige werk.

Tot slot nog een vrij lang gedicht over de toekomst. Maar ik wil het U niet onthouden, omdat het toch wel heel bijzonder de bundel typeert.

eschatologisch

de witter – dan – wit was
ligt keurig in de linnenkast
maar niemand komt om verschooning
vergeler en grauwsliuer
zijn niet langer neurotiserende factoren
op wasdag – want alle reclame
heeft afgedaan

in de gootsteen spelen
overjarige bacteriën 'witte tornado'
(die ene procent van vim – met – chlorax,
vandaar)

meubelen-met-pledge
worden dof en doffer
en de vaponastrip
– die van shell –
schommelt zacht boven het
bankstel
met de fantasiefiguren

houtwormen doen zich te goed
dat wel

op de vensterbank
zitten kruipdoorsluisdoor
wanstaltige rupsen
nog net ontkomen aan
malathion
en buiten staan brandnetels
als harige bomen
voor het verlaten open raam

het lieve – heers – beestje
mag na trouwe dienst rusten
pootjes omhoog en geen
luilekkerland meer tussen de rozen

want:
het was morgen geweest
het was avond geweest
en het was zo doodstil
op aarde
dat god zich 'erover verbaasde

U bemerkt het wel, de dichter is niet bepaald optimistisch. De bundel zet je toch aan het nadenken. Blijft de vraag: Hoe voorkomen we de grote vervuiling?

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

Mijn moeder was nogal eens in de war

Mink van Rijdsdijk liet in 1976 een boekje verschijnen onder de titel 'Uw moeder was weer erg in de war vandaag'. In de verantwoording waarmee ze dit boekje begint beantwoordt ze de vraag waarom ze dit boekje schreef.

Haar moeder raakte steeds meer in de war en werd tenslotte geheel dement.

'Juist de wetenschap dat er dui-

zenden mannen en vrouwen lijden aan ontluistering van zichzelf of van hun dierbaren, deed me doorgaan'. Dit is ook de reden waarom ik deze keer iets wil schrijven over mijn moeder die de laatste jaren van haar leven steeds meer in de war raakte. Zij was daarin niet de enige, want pas las ik in een krant dat in ons land bijna een kwart miljoen oudere Nederlanders lijden aan dementie, waarvan 70.000 zo ernstig dat ze volkomen afhankelijk en hulpbehoevend zijn. Het feit dat je moeder in de war raakt brengt jezelf vaak in de war. Je leest van dementie, je kunt jarenlang horen van mensen die zichzelf niet meer helpen kunnen, maar als dit alles je eigen moeder overkomt, schrik je ervan en weet je er nauwelijks raad mee. Je moet dan voor jezelf beginnen er wel raad mee te weten, er niet door in de war te raken. Eén ding is me steeds meer duidelijk geworden hoe diep het in een mensenleven kan inwerken, als dat

mensenleven wordt aangetast door zichtbare aftakeling, door merkbare ontluistering. Je krijgt dan te maken met het probleem van het lijden, met het probleem van het mens-zijn, waartoe God de mensen heeft geroepen.

Het begon met mijn moeder eigenlijk vrij onverwacht, vlak na een griep die haar lichamelijk nogal deed verzwakken. Ze kon opeens niet meer lezen, voor die tijd ging het nog met een vergrootglas of uit een boek met groot gedrukte letters. Uit de krant haalde ze eerst nog de vetgedrukte koppen en zo bleef ze op de hoogte met het wereldlijk en kerkelijk gebeuren. Maar toen was dat opeens afgelopen, het ging niet meer, maar de krant opzeggen wou ze niet en elke dag haalde ze de krant van de tafel in de gang bij haar kamer in het bejaardencentrum en legde hem op een vaste plaats op de kast, zodat ik hem mee kon nemen. Die krant bleef een stuk van haar leven, ook toen ze niet meer lezen kon.

Wat wordt het leven dan eenzaam en eng als je niet meer lezen kunt. Het betekende voor haar ook dat ze niet meer kon lezen in de bijbel. En zo werd ze voor het horen van Gods woorden steeds meer afhankelijk van een ander.

Ze zei vaak 'oud worden is wel mooi, maar...'. Erg heeft ze het ook gevonden dat ze niets meer onthouden kon, dat ze vaak niet meer wist welke dag het was zodat ze dinsdags wel eens vroeg waarover de dominee die dag had geprekeerd. Ze kon lachen om dergelijke vergissingen, maar het aanvaarden van 'het niet meer weten' heeft haar veel moeite en strijd gekost, méér dan ze heeft laten merken.

Het was niet alleen dat ze steeds meer in de war raakte, het heeft haar ook pijn gedaan dat ze steeds minder kon, dat ze in allerlei dingen steeds meer afhankelijk werd van de hulp van anderen. De dingen die ze zelf nog wilde doen mislukten vaak. En als je wel eens

tegen haar zei dat ze misschien toch wat vaker de bel moest gebruiken zodat er iemand kon komen om haar te helpen, antwoordde ze, soms vrij fel, 'nee, ik wil toch ook nog graag een beetje mens blijven'. Een beetje mens blijven...

Daar heeft David het eigenlijk over in Psalm 30. Hij zegt daar dat hij zo ziek is geweest dat hij eigenlijk niet meer leefde. En toen hij beter werd zag hij dat als een terugkomen uit het dodenrijk. De ziekte, het leed, de dementie kan een mens zo aangrijpen dat je je eigenlijk geen mens meer voelt. God heeft de mens wel bijna goddelijk gemaakt (Psalm 8), maar de gevolgen van de zonde hebben het menselijk bestaan zo aangetast dat mensen zich voor God haast geen mensen meer voelen.

De dood is en blijft een vijand, zelfs in het wegblijven kan de dood een vijand zijn...

Ja, mijn moeder raakte steeds meer in de war maar in dat alles bleef ze blij met de bekende klanken uit de bijbel. Ze vergat op het laatst wel eens te bidden voor het eten maar als je haar Psalm 121 voorlas vulde ze zelf de regels aan: 'Mijn hulp is van de Heer alleen'.

—o—

Huib Oosterhuis zegt in één van zijn gedichten:

*'Zolang de mensen woorden spreken,
zolang we voor elkaar bestaan,
zolang zult Gij ons niet ontbreken,
we danken U in Jezus' naam'.*

Zolang we voor elkaar bestaan. Zullen we er eens wat vaker aan gaan denken dat wij, gezonde mensen, bestaan voor hen die zo verward zijn. Door ons-zijn-bij-hen wil God ook hen niet ontbreken...

—o—

Ik schreef dit stukje omdat er meer moeders en ook vaders in de war zijn onder ons. Troostvol is dat God ook hun leven vernieuwt.

de redactie ontving

Dr F. H. von Meyenfeldt, Tien tegen een, Tien geboden, één Geest, deel 4: het zevende en achtste gebod. Uitgangspunt van deze serie is: wat heeft de Schrift direct te zeggen over een en ander?

Deze serie wordt uitgegeven door Oosterbaan & le Cointre, Goes. Deel 4 omvat 114 pag. en kost f 15,95.

Dr F. H. von Meyenfeldt, Tien tegen één, Tien geboden, één Geest, deel 5: het negende en tiende gebod. Aan het einde van dit laatste deeltje is een trefwoorden- en tekstregister over alle 5 deeltjes gepubliceerd. 128 pag., verder als deel 4.

H. Joosten-Fokkema, De stille landweg, deel 1 en 2, tweede druk. Roman. Een Telos-boek, uitgegeven door Oosterbaan & le Cointre, Goes. 332 pag., f 29,90.

J. Stafford Wright, Personen uit de bijbel — „De auteur van dit boek, een anglicaans theoloog, gaat met ons de Bijbel door en zet gebeurtenissen rond alle enigszins van belang zijnde personen overzichtelijk op een rij.” 272 pagina's, geb. f 24,90, ingen. f 19,90; Oosterbaan & le Cointre, Goes.

Piet Prins, Onder de geuzenvlag, tekeningen van Jaap Kramer, eerder als jeugdfuilleton verschenen in het Ned. Dagblad. Jeugd-Beeld-boek voor 10 jaar en ouder. Het is het derde deeltje van een trilogie; deel 1: Toen de morgen kwam; deel 2: De tirannie verdrijven. Uitgave van De Vuurbaak, Groningen, f 13,50.

Rapport van deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen aan de gen. synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) Arnhem 1981,

8 pag. (waarvan 2 pag. tekst), f 1,50. Te bestellen bij uitgeverij Vijlbrief, Antwoordnummer 235, Haarlem.

Rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken aan de gen. synode van de Geref. Kerken (vrijg.) Arnhem 1981; 61 pagina's, f 15,75.

Te bestellen bij uitgeverij Vijlbrief, Antwoordnummer 235, Haarlem.

nieuws uit breder kring

Nes Ammim — De geldinzamelings-actie, die Nes Ammim-Nederland enkele maanden geleden heeft gehouden, heeft — na aftrek van de kosten — ruim een kwart miljoen gulden opgebracht. De actie had ten doel de bouw mogelijk te maken van een aantal huizen voor medewerkers van het deze zomer gereed komende gastenhuis. Door de sterke stijging van de bouwkosten in Israël moet voorlopig worden volstaan met de bouw van een drietal woningen.

Hoewel het resultaat van de inzameling enigszins beneden de verwachtingen is gebleven, is het bestuur van Nes Ammim-Nederland de gevers zeer erkentelijk. Velen hebben voor dit doel diep in de beurs getast.

Ruim de helft van het binnengekomen bedrag is geschonken door mensen, die geen begunstiger zijn. Uiteraard hoopt het bestuur dat velen van hen zich zullen voegen in de kring van vrienden van Nes Ammim, die jaarlijks een bijdrage overmaken. Een financieel beleid kan immers alleen op basis van vaste inkomsten worden gevoerd. De minimum-donatie bedraagt f 12,50 per jaar, over te maken op gironummer 55556. De stichting Nes Ammim-Nederland is gevestigd Jac. van Ruisdaelstr. 62, 3583 CG Utrecht.

Youth for Christ — De interkerkelijke jeugdevangelisatiebeweging Youth for Christ biedt jonge mensen met een H.B.O.-vooropleiding de mogelijkheid de eenjarige Trainingsschool te volgen.

Deze vormingsinstelling leidt op tot jeugdevangelist of (kerkelijk) jeugdwerker.

In theorie en praktijk wordt de student(e) nader bekend gemaakt met de leefwereld van jongeren en hoe die te bereiken zijn met het evangelie.

Tevens geeft de opleiding de ruimte om gedurende dat jaar christelijk te onderbouwen hetgeen aan algemene vorming reeds werd opgedaan.

Het theoretische gedeelte van de Trainingsschool vindt plaats in „Het Koetshuis” (naast gebouw „De Lindenhorst”) te Driebergen. De stage zal op een nader te bepalen plaats verwerkt worden.

Omdat de opleiding door de Raden van Arbeid erkend is, kan men tot driemaal kinderbijdrag ontvangen.

Voor meer inlichtingen is de informatiebrochure „Trainingsschool cursus '81-'82” verkrijgbaar bij: Stichting Youth for Christ Nederland (afd. Training), postbus 73, 3970 AB Driebergen-Rijsenburg, tel. 03438-15744.

Vereniging ter Bescherming van het Ongeboren Kind — We ontvingen een persbericht waaruit we het volgende overnemen: De Vereniging ter Bescherming van het Ongeboren Kind (VBOK) herdenkt dit jaar haar tienjarig bestaan. De VBOK, die werd opgericht op 31 maart 1971, maakt de laatste tijd een sterke groei door. Het ledental bedraagt nu ruim 18.000, een verdubbeling vergeleken met een jaar geleden. Een jubileumactie, die binnenkort van start gaat, moet de bekendheid en de ledensterkte nog verder opvoeren.

De groei van de VBOK, de grootste organisatie op dit terrein in Nederland, is vooral toegenomen nadat bleek dat een versoepeling van de bestaande abortuswetgeving niet lang meer op zich zou laten wachten. De aanname door de Tweede Kamer van het regeringswetsontwerp afbreking zwangerschap zorgde voor een nieuwe golf van aanmeldingen bij de VBOK...

De VBOK denkt aan begeleiding van vrouwen in nood door maatschappelijk werkers en andere hulpverleners, met als doel de zwangerschap zo veel mogelijk voor de moeder/ouders aanvaardbaar te maken. De VBOK beschikt zelf over fulltime maatschappelijk werkers en vrijwilligers uit meer dan 80 werkgroepen in het land. Zij bieden in een sterk groeiend aantal gevallen hulp: vorig jaar steeg de hulpverlening van de vereniging met vijftig procent ten opzichte van het jaar daarvoor.

De VBOK is een algemene vereniging. Haar leden behoren tot alle bevolkingslagen, tot alle politieke overtuigingen en godsdienstige richtingen.

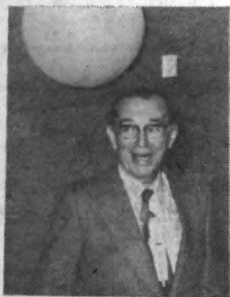
Sinds vijf jaar heeft de VBOK een dienstencentrum met een vaste staf. Vanuit het dienstencentrum, dat nu in Amersfoort, Arnhemseweg 17 (033-620244) is gevestigd, vindt de hulpverlening plaats.

Het geven van voorlichting op scholen e.d., de begeleiding van de plaatselijke en regionale werkgroepen alsmede andere activiteiten worden ook van daaruit georganiseerd.

In de VBOK-werkgroepen hebben in totaal ca. 800 vrijwilligers een taak. In deze groepen, bestaande uit ondermeer artsen, huisvrouwen, verpleegkundigen, maatschappelijk werkers wordt in eerste instantie op lokaal niveau hulp en voorlichting gegeven.

De VBOK heeft sinds kort een gedeeltelijke subsidie van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk.

De Vrije Evangelische Gemeente 100 jaar — In 1981 bestaat de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland 100 jaar. Op een bescheiden wijze wordt daar aandacht aan geschonken. We nemen het sympathieke persbericht van de Vrije Evangelische Gemeente over.

Een van de meest verontrustende verschijnselen in de huidige „christelijke wereld” is het steeds voortschrijdende verdwijnen van de kennis der Heilige Schrift. Want: „Gods volk vergaat omdat het geen kennis heeft!” Vooral ook met het oog op deze gang van zaken werd onze Bijbelschool in het leven geroepen. Wij ontvangen die als een geschenk van God. Zij is de enige waarlijk reformatische school van deze soort. Want zij heeft als grondslag het Woord Gods zoals dat beleden wordt in de drie formulieren van eenigheid. Zullen wij ze dragen in ons gebed en onze offers? Het kan nog! En het is nodiger dan ooit!

C. Veenhof

— bij uitgeverij Kok is een boek uitgegeven getiteld „Ten antwoord op een stem”. De redactie was in handen van de docenten van de Theologische Hogeschool van de Bond.
— in juni verschijnt een jubileumuitgave van het maandblad „Ons Orkaan”. Deze uitgave draagt het karakter van een familiealbum.
— op 13 juni werd een jubileummanifestatie gehouden in De Meerpaal in Dronten. Daar vond ook de afsluiting plaats van de gehouden jubileumaktie bestemd voor zending en evangelisatie.
— op 13 september wordt in de gemeente het feit herdacht dat 100 jaren geleden de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland is opgericht.
Hoewel het mogelijk is dat u door

middel van perspublicaties op de hoogte bent van dit feit, menen wij toch u door middel van dit schrijven kennis te moeten geven van de herdenking van het 100-jarig bestaan. Wij voelen ons met u verbonden in het geloof in dezelfde Heer als een deel van het Lichaam van Christus. Binnen het Lichaam van Christus moet je delen in elkaars vreugden en noden.
Wij willen u graag laten weten dat ons herdenken geen triomfalistische achtergronden heeft. Onze plaats in kerkelijk Nederland geeft ons slechts reden tot bescheidenheid. Door ons herdenken proberen wij zicht te krijgen op de taak die ons als een deel van Christus' kerk is gegeven, in verbondenheid met allen die mede in Hem geloven. Wij zijn dankbaar voor de mogelijkheden die wij hebben gekregen.
Zo willen wij in dit jubileumjaar denken, en wij stellen er prijs op dat u er weet van hebt.

Wierden — Drie keer per jaar verzorgt de redactie van het jongerenmaandblad *Aktie* de uitgave van een

speciale jongerenkrant. Deze kranten verschijnen in een oplage tussen de 50.000 en 100.000 exemplaren. Binnenkort verschijnt in dat kader de Zomerkrant 81. De Zomerkrant 81 bestaat uit 8 pagina's en bevat ondermeer korte verhalen, een getuigenis en een uitleg van het evangelie. In de drie jaar dat deze jongerenkranten verschijnen, blijken ze in een grote behoefte voorzien. De kranten zijn gericht op jongeren tussen de 15 en 25 jaar met een rand- of buitenkerkelijke achtergrond. Vooral veel scholen, evangelisatiecommissies en christelijke jongerengroepen verspreiden deze kranten. Behalve tijdens de zomer verschijnen deze speciale uitgaven ook tijdens de Kerst en met Pasen. Voor meer informatie of proefnummers kan men zich wenden tot: administratie doorgeefkrant, postbus 73, 3970 AB Driebergen, tel. 03438-15744 (vragen naar Sarah Smit.)

Signaalkampen — Ook dit jaar heeft de Stichting Signaalkampen haar jaarlijkse affiche weer uitgegeven. De Stichting Signaalkampen organiseert christelijke zomerkampen voor

middelbare scholieren. Zeil-, zeil-, zwerv-, land- en fietskampen. Overdag zeilen, watergevechten houden en 's avonds thuiskomen op je boerderij of moederschip ergens op de Friese meren. Speurtochten en droppingen in Drente, of fietsen in de Achterhoek. Samen met een groep leeftijdsgenoten dus gegarandeerd een week vol plezier. Een week vakantie die zowel bij de staf als bij de deelnemers een onvergetelijke indruk achterlaat. Vooral ook omdat we naast samen plezier maken ook met elkaar over God en geloven willen praten. Christelijke kampen omdat we vinden dat je ook of juist tijdens je vakantie over zulke onderwerpen mag praten.
De leiding en organisatie van de kampen berust bij vrijwilligers, daardoor kunnen we onze kampprijzen laag houden.
In onze affiche staan naast zakelijke informatie als data en kampprijzen, indrukken en foto's van de kampen. Heb je interesse? Vraag dan onze gratis affiche aan, d.m.v. een briefkaartje. Ons adres is: Stichting Signaalkampen, Postbus 5349, 1007 AH Amsterdam, tel. 020-120374.

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Ds. H. de Jong;
H. Langerak;
Mr. dr. J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds. E. R. Postma;
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kerknieuws en berichten over kerkelijke/christelijke activiteiten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw”,
Brugakker 36 22,
3704 LP Zeist
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

Advertentieprijs:

40 ct per mm.
familieberichten
35 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs:

f 40,— per jaar of f 21,— per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar of f 60,— per luchtpost.
Gronn. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Dr. Schaapmanlaan 71,
2104 VC Heemstede.
Tel. 023-285825.

3 weken Zuid-Afrika

De Stichting
Herstel Kulturele Betrekkingen
Nederland-Zuid-Afrika
brengt u in contact met land en
volk van Zuid-Afrika.

Ook bezoek aan het zendings-
terrein „Groothoek” in Natal.

Volledig verzorgd f 3.400,—

Inlichtingen:
Eekhoornlaan 14, 6705 CH Wageningen
tel. 08370-13931, b.g.g. 050-345880

**OVERTUIGT U
ZOALS VELEN VOOR U !!!**

Ook U heeft

zo nu en dan behoefte aan ontspanning.

**EVANGELISCHE CAMPING
„T BELOOFDE LAND”**

is zo'n plekje waar U zowel geestelijk als lichamelijk tot rust kunt komen.

Vraag folder.

Bosweg 17, 3781 NG Voorthuizen
Telefoon 03429-2942.

STEUN en HELP de Ref. Bijbelschool

met Uw gift, voor U met vakantie gaat.
NU IS HET NODIG.

R.B.S. HONKVAST

Giro 3091180

Slotlaan 241 - 3701 GG Zeist - Tel. 03404 - 24166

Stichting Ref. Hulpactie

„WOORD EN DAAD”

Giro 3020900

Samen zorgen voor voedsel,
christelijk onderwijs, leprozenhulp.

Postbus 560, 4200 AN Gorinchem
Tel. 01830 - 32550

Voor al uw
handels- en familiedrukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 — 3701 AL Zeist

Opbouw-uitgaven

Door het invullen en opsturen van onderstaande bestelbon kunt u verschillende door „Opbouw” uitgegeven brochures bestellen.

Alle prijzen zijn exclusief portokosten!

Tegelijk met de toezending van de bestelde uitgaven ontvangt u een accept-girokaart met daarop het verschuldigde bedrag vermeld.

De ingevulde bon kunt u in een open envelop zonder postzegel sturen naar:

**Administratie Opbouw,
Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.**

Gaarna ontvang ik:

- ex. Prof. C. Veenhof, Jona (Hulp bij Bijbelstudie) à f 1,50
- ex. Drs. H. de Jong, Ongehuwd samenwonen à f 2,60
- ex. Ds. M. R. van den Berg, Jeremia (Hulp bij Bijbelstudie) (plm. 194 pag., gebonden uitgave) à f 10,—

Naam:

Adres:

Woonplaats (postcode)

Handtekening:

Van „Jona” is nog een beperkt aantal aanwezig.